

Frederick A. Horowitz

Josef Albers

»Barva je čarobna!« je razglasil Josef Albers. »Barva je švindel.« Z Albersovimi besedami je barva začarala, prevarala, zapeljala. Albers je bil kot študent v Bauhausu izpostavljen barvni »zvezdi« Johannesu Ittena in njegovi teoriji o barvi. Vendar ga je mnogo bolj prevzela Ittenova trditev, da je barva relativna. Tendenco barve, da spreminja videz v odvisnosti od sosed, so že zdavnaj opazili in jo pogosto zavračali kot nesmisel. Toda Goethe je ta fenomen vzel resno, Chevreul, direktor postopkov barvanja v tapiserijskih delavnicah Gobelin pa ga je temeljito in prepričljivo preučil. Albers si je v srce vtisnil posledice, ki jih ima ta fenomen za slikarja. Če barva ni absolutna, je razmišljal, če se spreminja z okoliščinami, potem je preučevanje barvnih sistemov in formul nesmiselno. Veliko bolj koristno bi bilo urjenje, posvečeno pazljivemu opazovanju barve, kot se pojavlja v primikanju, oddaljevanju in izstopanju iz konteksta.

Ko je Albers novembra 1933 prišel v Black Mountain College, je takoj ustanovil verjetno prvi popolnoma razvit študij, temelječ na ideji, da je barva relativna. Zanašajoč se na zavržene kose papirja, ki jih je nabral v mestni tiskarni Black Mountain, je svojim študentom pokazal zdaj klasičen poskus, v katerem ena sama barva spreminja videz, kadar je umeščena v dve različni barvi ozadja.

Ta presenetljivi prikaz, ki dokazuje, da je za eno barvo mogoče poskrbeti, da je videti kot dve, je vodil k nadaljnjim poskusom: ali je mogoče doseči, da bi bili dve barvi videti kot ena? Ali da bi bile tri barve videti kot dve? Z leti so se naloge množile, ko so študenti tekmovali med seboj, da bi razvili različice nalog, ki so jih dobili, oziroma da bi raziskali nova področja: ali lahko, če uporabljaš neprozoren papir, ustvariš učinek transparentnega filma? Ali lahko barvo pripraviš, da je videti, kot da je pred eno barvo na določenem mestu in pred drugo na naslednjem? Če začnemo s štirimi barvami, ali lahko najdemo skupino naslednjih štirih, ki je v isti vrednostni zvezi (svetlobe in teme)? Ali lahko najdeš dve barvi, ki skupaj vibrirata? Albersu je bil dobrodošel vsak projekt, ki je predstavljal smiseln problem in ga razrešil.

Skupaj s predpisanimi nalogami je Albers določal »svobodne študije« kot trajen projekt. V bistvu majhni barvni

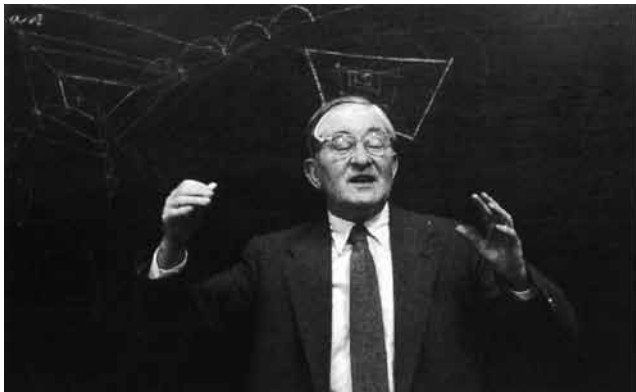
kolaži, ki so jih dokončali študenti, so kot svobodne študije nudili priložnost za osebno raziskovanje. Cilj je bil prepričati inertne kose barve, da bi postali »nekaj več« oziroma, kot se je pogosto izrazil Albers, da bi jih pripravil do skupnega »petja«.

Albersovi svobodomiselni, pogosto zabavni komentarji na svobodne študije so konkretizirali izmuzljivo naravo barve in omogočali vpoglede v značaj in obnašanje barve. »To diši kot kubanska cigara,« je morda rekel, ali »tole ima okus kot večerja s pečeno govedino in dobrim burgundcem«. Rjava, čipkasta študija »spominja na babico«; druga »ima okus kokakole«, naslednja »je videti kot stara omaka«. Včasih si je izmišljal male melodrame: »Poglejte. Ta zelena se plazi noter. Pošast je, ki prihaja z roba in prevladuje.« Določena rdeča »hoče prevzeti nadzor, da bi bila fašist«. Ali: »Ta vijolična pozna tole rožnato. Vidite, srečna je, da je zraven nje, in poskrbi, da ne pobegne.«

Nasprotno od razširjenega prepričanja Albers ni poučeval »barvne teorije«. Namesto tega so bila njegova predavanja metoda študija; stalno empirično raziskovanje. Cilji so bili dvojni: pomagati študentom videti barvo na močnejši način in jim omogočiti, da bi dosegli razumevanje obnašanja barve. Za ta namen ni mogoče podcenjevati uporabnosti skupinske kritike – v tistem času inovativne metode poučevanja. Vsaka naloga je zahtevala preučevanje barve v specifičnem kontekstu. Razstave tistega, kar so naredili drugi študenti, nalepljeno na steno, ali, kot je imel Albers raje, položeno na tla, so predstavljale nekaj, kar se je približevalo najširšemu območju obnašanja barve v takšnem kontekstu. Podrobne primerjave rezultatov so razkrile, zakaj so nekateri projekti delovali bolje od drugih, toda tudi iz spodletelih nalog se je dalo kaj naučiti.

Svobodne študije so učile, da za barvo ni nujno, da ji je dodeljena oblika, da je lahko avtonomna sila. Še več, dokazovale so, da lahko »gredo skupaj« vse barve, odvisno od pogostnosti njihovega pojavljanja, postavitve in količine. V nasprotju z občo modrostjo in večino literature o barvi je bil ta nauk za mnoge študente najpomembnejši na predavanjih.

Čprav so nauki in načela, odkriti z vajami, dovolj preprosti, jih ni Albers nikoli kodificiral. Zanj je bilo mnogo

pomembnejše, da so njegovi študenti sami izkusili vznemirjenje odkritja. Intelktualno razumeti, da lahko sosede spremenijo barvo, da je lahko videti, kot da »se guba«, da lahko postane presojna, oddaja svetlobo, je hkrati topla in hladna, spreminja položaj v prostoru, vibrira ali se spremeni v meglico, je bilo eno. Sedeti v učilnici in dejansko opazovati, kako se ta fenomen dogaja na steni, polni študij, pa je pomenilo sodelovati v čudoviti čarobni predstavi; to je bilo Albersovo predavanje o barvi.

Kot kuhar – primerjava, ki jo je Albers rad uporabljal – je »okušal in preizkušal« barve svojih slik in grafik, dokler niso ustvarile spretne niansiranih okusov, ki jih je iskal. Varljivi učinki, ki so jih ustvarjale nekatere naloge s predavanja, kot so tiste, ki smo jih prej navedli, se redno, čeprav nikoli predvidljivo, pojavljajo v njegovem delu.

Rdeča barva se pogosto pojavlja v Albersovih serijah *Poklon* kvadratu. Albersova žena Anni je menila, da so rdeče slike o ljubezni; po moževi smrti je hotela vse obdržati.¹

Albersovi *Pokloni*, ki jih navadno ne sestavljajo več kot tri ali štiri barve, ponazarjajo njegov pogosto ponavljani pedagoški aksiom »Ujemi več z manj«. »Postaviti dve barvi druga ob drugo me zares vznemirja,« je Albers povedal izpraševalcu. »Skupaj dihata ..., rad vzamem zelo šibko barvo in jo naredim bogato in prelepo tako, da delam na njenih sosedah. Kaj je mračnejšega od naravne siene? Zdaj pa pogledajte, kaj sem z njo naredil tukaj: zlata je. Žari in živi, kot igralec na odru. Spreminjati pesek v zlato, to je moje delo in cilj.«²

Prevedel Jure Potokar.

Frederick A. Horowitz je bil v petdesetih letih prejšnjega stoletja študent Josefa Albersa na univerzi Yale. Poučeval je na Washtenaw Community College in na School of Art & Design univerze v Michiganu. Je avtor knjige *More Than You See/A Guide to Art* (1992) in soavtor knjige *Josef Albers: To*

Open Your Eyes : the Bauhaus, Black Mountain College, and Yale (Phaidin, 2006).

Frederick A. Horowitz, a former student of Josef Albers at Yale in the 1950s, taught art at Washtenaw Community College and the University of Michigan School of Art & Design, Michigan. He is the author of an art appreciation text, "More Than You See/A Guide to Art" and coauthor of a book: *Josef Albers: To Open Your Eyes : the Bauhaus, Black Mountain College, and Yale* (Phaidin, 2006).

Prvič objavljeno v: Michael Fehr, Sanford Wurmfeld (ur.): *Seing Red, On Nonobjective Painting and Color Theory*, Salon Verlag, Köln, 2004, str.: 16–20.

¹ Anni je to omenila Nicholasu Foxu Webu, direktorju The Josef and Anni Albers Foundation, Bethany, Connecticut.

² Sam HUNTER, »Joseph Albers, Prophet and Presiding Genius of American Op Art«, v: *Vogue*, oktober 1970.